

BOJOVÁ CESTA A VÝVOJ ČESKOSLOVENSKÉHO DĚLOSTŘELECTVA 1942—1955

Generál-plukovník Josef Malec

Veliká vlastenecká válka národů Sovětského svazu nebyla jen válkou sovětského lidu. Byla vlasteneckou válkou všech pokrokových a demokratických sil na světě. Český a slovenský člověk s velkým nadšením vítal zprávy o tvoření československé jednotky v Sovětském svazu. Město Buzuluk se stalo střediskem výcviku 1. československého samostatného polního praporu v SSSR. Kolem tohoto základu naší nové lidové armády se tvořilo i nové československé dělostřelectvo.

Dnes, po deseti letech našeho osvobození s hrdostí vzpomínáme na všechny české a slovenské soudruhy, kteří navázavše na nejpokrokovější tradici naší lidové armády, na tradici husitů a rudoarmějců, vedli ve věrném a neochvějném přátelství se Sovětským svazem nelítostný boj nejen proti hitlerovským hordám, ale i proti reakční londýnské vládě.

Mnohokrát se londýnští reakčníci pokoušeli zlomit rostoucí sílu nového československého dělostřelectva. Věděli, že každá nově vytvořená jednotka v SSSR kříží jejich plány na obnovu buržoasní republiky. Vždyť do našich jednotek v Sovětském svazu odcházeli bojovníci proti fašismu, kteří byli odhodláni bojovat nejen proti okupantům, ale jejichž oddanost a láska k národu byla spjata s myšlenkou bratrství s lidem Sovětského svazu a pracujícími celého světa.

Důkazem nepřátelského poměru londýnské vlády k vytvoření dělostřeleckých jednotek byl pokus o škrtnutí minometné roty a pokus o okleštění protitankové baterie v návrhu na organizaci 1. praporu, dále pokus o zrušení 5. dělostřeleckého pluku v době bojů o Duklu.

Jak jiný poměr k vytvoření čs. dělostřelectva měla politická skupina v Moskvě, vedená s. Gottwaldem, a sovětská vláda. Jejich péčí byly vševojskové jednotky organizovány a vybaveny stejně tak jako každá jednotka Sovětské armády. Kterákoli nově se tvořící dělostřelecká jednotka byla vždy včas vybavena nejen vším potřebným materiálem, předpisy, ale i zkušenými důstojníky-instruktory, kteří velkou měrou přispívali k zvýšení bojeschopnosti rodícího se čs. dělostřelectva.

Vznik a vývoj čs. dělostřelectva

Růst československého dělostřelectva začal v květnu 1943 v době výstavby 1. československé samostatné brigády v Novochoopersku. Kromě praporečnického dělostřelectva byly vytvořeny první tři samostatné dělostřelecké oddíly, první, oddíl rotního dělostřelectva, druhý, protitankového dělostřelectva a třetí, protiletadlového dělostřelectva.

Počátkem roku 1944, kdy 1. brigáda byla doplňována volyňskými Čechy, rostlo dělostřelectvo ještě rychleji. V této době byly vytvořeny základy pro pozdější dělostřelecké pluky jak 1., tak i 3. brigády. V době dvou měsíců byly organizovány další dva samostatné mimometné oddíly a tři baterie 76mm kanonů vz. 42, které se staly základem 4. protitankového dělostřeleckého pluku 3. brigády. V květnu až srpnu 1944, kdy

byl organisován 1. československý samostatný armádní sbor v prostoru Snjatýn, Černovice, byly postaveny tyto dělostřelecké jednotky:

U 1. brigády: 1. dělostřelecký pluk, 2. protitankový dělostřelecký pluk a 1. protiletadlový oddíl.

U 3. brigády: 3. dělostřelecký pluk, 4. protitankový dělostřelecký pluk a 3. protiletadlový oddíl. Od srpna byl organisován 5. dělostřelecký pluk. Jeho jednotky postupně zasáhly do bojů, nejdříve baterií na Dukle a pak postupně po oddílech v bojích na Slovensku.

U 2. paradesantní brigády zůstalo dělostřelectvo bez organizační změny.

U 4. brigády, která byla organisována v únoru 1945 v Levoči, byly postaveny dělostřelecké útvary a protiletadlový oddíl stejné síly jako u 1. a 3. brigády.

V březnu 1945 bylo přikročeno k reorganizaci dělostřelectva 2. paradesantní brigády v prostoru Kežmarok, která však do konce války nebyla dokončena.

Výstavba československého dělostřelectva byla charakterisována nedostatkem vycvičených kádru, zvláště velitelů. Velitelské kádry byly většinou doplňovány z nižších velitelských funkcí, později z řad důstojníků slovenské armády, kteří přešli na sovětskou stranu, jakož i důstojníky vyslanými londýnskou vládou. Hlavním reservoárem velitelských kádru byly však řady osvědčených bojovníků, zakalené vysokou bojovou morálkou vyplývající z vědomí spravedlivosti boje. Vysoká morálka dělostřelců překonávala i tu největší obtíž, jakou byly značné lidské ztráty, zejména na specialistech. Fronta byla jejich školou, neboť období klidu, kdy mohl být organisován výcvik, bylo velmi krátké, dva až tři měsíce. Dokonce při výstavbě minometného oddílu v březnu 1944 byly dány na výcvik pouhé tři neděle, po kterých se místo provedení ostré střelby tento oddíl účastnil bojů o Torčín. Je samozřejmé, že za války bylo cvičeno jen to, co každý potřeboval pro boj. Leč ani tyto potíže, ani úklady reakční vlády nezlomily bojového ducha dělostřelců 1. čs. armádního sboru.

Bojová cesta dělostřelectva začala na předmostí řeky Dněpru severně od Kyjeva, kde se v kyjevské operaci československé dělostřelectvo po prvé v historii zúčastnilo dělostřeleckého útoku. Od Kyjeva vedla cesta čs. dělostřelectva přes Bílou Cerkev, Žaškov, Torčín, Duklu k Jaslu. Dělostřelectvo 1. čs. armádního sboru přibrané k útoku 38. armády prokázalo v jaselské operaci vysoké politické a morální uvědomění, umění dokonale napláňovat a zorganizovat dělostřeleckou přípravu i podporu zteče. Přesná práce a příprava československých dělostřeleckých jednotek byla oceněna v rozkaze generalissima Stalina dne 19. ledna 1945, kdy se dostalo vysoké pocty československému dělostřelectvu, 2., 4. a 5. dělostřelecký pluk, které podporovaly a zabezpečovaly zteč pěchoty a tanků sovětské 38. armády, dostaly čestný název „Jaselský“.

Jaselská operace se stala největším pramenem nových bojových tradic československého dělostřelectva a 15. leden významným svátkem, Dnem československého dělostřelectva.

V bojích za Veliké vlastenecké války plnilo dělostřelectvo své úkoly vždy přesně a včas, i v nejobtížnějších podmínkách.

Československé dělostřelectvo po osvobození

V poválečných letech prožívalo čs. dělostřelectvo spolu s celou armádou těžký boj za splnění vojenské části Košického vládního programu, v kterém se mimo jiné pravilo:

„Aby byla umožněna co nejtěsnější bojová spolupráce s Rudou armádou, nutná v zájmu vítězství i naší budoucnosti, budou organizace, výzbroj a výcvik nové československé branné moci stejné jako organizace, výzbroj a výcvik Rudé armády. Tím bude umožněna účinná pomoc Rudé armády a dosaženo dokonalého využití jejich bojových zkušeností.“

Všichni se však pamatujeme, jak reakční příslušníci západních vojenských jednotek, podporovaní zrádcovskou činností bandy Slánského, Reicina a buržoasními stranami, vyvíjeli snahu znemožnit plnění programu vlády Národní fronty. Tato politika se nemohla neprojevit co nejbolestivěji i na budování československého dělostřelectva.

Místo sovětské vojenské vědy byla v československé armádě zaváděna vlastní, tak zvaná československá vojenská doktrína, která prý byla využitím nejlepších válečných zkušeností spojenců. Ve skutečnosti se projevila roztržštěným výcvikem, nebojovou organizací československého dělostřelectva, konglomerátem bojové techniky a především odchodem zkušených kádrů dělostřelectva 1. československého armádního sboru do zálohy.

Přes to, že význam dělostřelectva v moderní válce byl tak jasně dokumentován, předúnorové vedení armády nepovažovalo dělostřelectvo za hlavní palebnou údernou sílu pozemního vojska. Organizace dělostřelectva zůstala převážně na úrovni organizace předmnichovské armády. Pěší divise měla jen jeden dělostřelecký pluk a jeden protitankový oddíl; protiletadlové dělostřelectvo téměř neexistovalo.

Střelecký sbor neměl vlastní dělostřelectvo, rovněž dělostřelecké jednotky zálohy hlavního velitelství nebyly organizovány v dostatečné síle.

Dělostřelecké štáby prakticky neexistovaly, takže dělostřelectvo nebylo schopno řešit a plnit úkoly moderního způsobu boje, jako je plánování dělostřeleckého útoku a řízení hromadné palby. Výcvik jednotek a školení velitelských kádrů bylo nedostatečné. V dělostřeleckém učilišti a ve vyšší škole důstojníků dělostřelectva byli důstojníci školeni jen do stupně pluku. Příprava důstojníků zařazených ve štábních a vyšších funkcích nebyla vůbec prováděna. O vybavení dělostřelectva novou technikou nebylo pečováno a dá se říci, že na tomto poli byly napáchány velké škody, které dnes s velkým úsilím odstraňujeme.

Dělostřelecký materiál byl převážně kořistní, válkou opotřebovaný. Vývoj nových zbraní byl hlavně zaměřen na vylepšení kořistních zbraní. Nebylo dbáno na unifikaci munice a zbraní s materiálem sovětským. Bylo třeba velkého úsilí všech poctivých příslušníků armády, aby za pomoci strany bojové zkušenosti a organizační zásady získané od slavné Sovětské armády byly zachovány a aby z nich byl vytvořen pevný základ pro další vývoj československého dělostřelectva.

Je těžké v nevelkém článku vyčerpát všechny otázky, které muselo československé dělostřelectvo s celou armádou vyřešit v pounorovém období svého vývoje. Tato fáze je obdobím rozsáhlého rozvoje a zásadní reorganizace celé armády a s ní i československého dělostřelectva.

Za pomoci vlády, sovětských poradců a pod pevným a cílevědomým vedením Komunistické strany Československa, československé dělostřelectvo bylo počínaje ministerstvem národní obrany a konče dělostřeleckými jednotkami reorganisováno, nově dislokováno se zřetelem na obranyschopnost státu a byly vytvořeny všechny podmínky k upevnění jeho bojeschopnosti.

Organisování dělostřelectva bylo provedeno v souhlase s organizací sovětského dělostřelectva. Divise byly posíleny dalším dělostřeleckým plukem, raketometným a protiletadlovým oddílem. Sbory dostaly své dělostřelecké jednotky, byly postaveny svazky zálohy hlavního velitelství vybavené těžkým, raketometným a protiletadlovým dělostřelectvem.

Dělostřelecké štáby byly reorganisovány a učiněny bojeschopnými.

Za dobu od roku 1950 jsme za pomoci Sovětského svazu zmodernisovali výzbroj československého dělostřelectva, vybudovali vlastní zbrojní průmysl, čímž jsme dosáhli takové kapacity, že dnes nezůstáváme pozadu za žádnou buržoasní armádou, které ve své válečné psychose neobyčejně intenzivně pracují na zdokonalování a konstrukcích nových typů děl. Kromě toho díky práci našich konstruktérů máme dnes různé typy nových děl. Mnohé z nich jsou již vyzkoušeny, dosáhly významných výsledků a jsou již v našich závodech vyráběny.

Úroveň dělostřeleckých škol a akademií, zvláště po zřízení VTA AZ, se neustále zvyšuje, rok od roku získává dělostřelectvo hodnotnější kádry všech stupňů, jak politicky, tak odborně stále lépe připravené.

V celé armádě a tím také v dělostřelectvu byl na úplně nových zásadách — podle zkušeností Sovětské armády — proveden výcvik a výchova.

Zcela nově byla provedena politická příprava vojáků a velitelského sboru postavená na základech marxismu-leninismu a prováděná v duchu současných požadavků naší Komunistické strany Československa. Vojenská výchova příslušníků armády přestala být jen věcí velitelů v úzce buržoasním rámci, ale s novou náplní jeho vojensko-politické výchovy stala se věcí velitelů, politických orgánů, stranických a mládežnických organizací.

To se dalekosáhle projevilo i ve výsledku bojové přípravy dělostřeleckých jednotek, v níž nastaly zásadní organizační změny.

Jednotou bojové a politické přípravy a novou náplní výcviku v dělostřeleckých jednotkách bylo dosaženo významných úspěchů.

Jak oznámil ministr národní obrany generál armády Alexej Čepička na X. sjezdu KSČ, bylo dosaženo v neuvěřitelně krátké době bojové připravenosti naší armády.

V současné době čeká československé dělostřelectvo další úkol — zdokonalovat a upevňovat obranyschopnost státu.

Bojovou přípravu dělostřelectva dnes provádíme na základě nových řádů a předpisů, zpracovaných podle nejnovějších zkušeností Sovětské armády. Je třeba říci, že ještě v minulém výcvikovém roce jsme mnohé nezbytné dělostřelecké řady a předpisy neměli, což do jisté míry brzdilo rychlejší rozvoj. Dnes máme řady a předpisy, které nejen obsahují poučení a zkušenosti z Veliké vlastenecké války, ale i zvláštnosti boje za použití atomových zbraní. Těmito řady a předpisy se dnes řídí všechny dělostřelecké jednotky a štáby při výcviku a výsledky jsou již patrné.

Při hodnocení vývoje československého dělostřelectva jsem však povinen odpovědně prohlásit, že musíme ještě hodně pracovat, než budeme moci s jistotou říci, že jsme na výši našeho vzoru, sovětského dělostřelectva. Nepochybuji však o tom, že se československé dělostřelectvo v nejbližších letech zařadí svým výcvikem a svými znalostmi po bok slavných sovětských dělostřelců. Toto pevné přesvědčení je založeno především na stálém růstu kvalifikace velitelských kádří a na stálé péči strany o naši armádu. I v přítomné době je však československé dělostřelectvo co do bojové přípravy a techniky hlavní palebnou údernou silou pozemního vojska, mocnou, bojeschopnou silou, která má významnou úlohu v obranyschopnosti naší vlasti.
